

Nachtzwaluwonderzoek Leenderbos, Grote Heide, Gastelse Heide

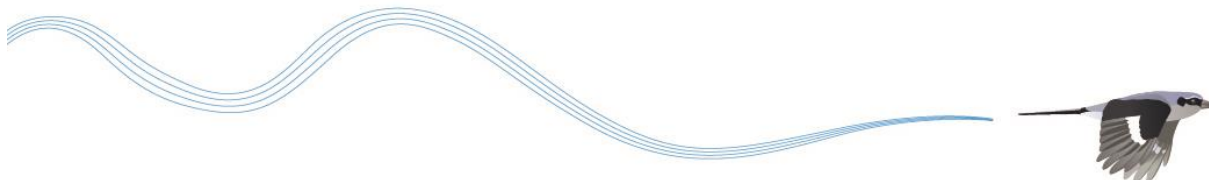
Coördinator Mark Sloendregt

Langlopend onderzoek

De nachtzwaluw telling in het Leenderbos is een telling die al heel lang loopt. Reeds in 1987 is hiermee begonnen zodat er al een reeks van 31 jaar is opgebouwd. Ook een hele interessante reeks want in de jaren tachtig zat de populatie landelijk op een dieptepunt maar toch was het Leenderbos altijd nog goed voor achttien paren. Halverwege de jaren negentig nam de populatie gestaag toe, tot de huidige aantallen van meer dan honderd territoria. Het Leenderbos fungeerde daarbij ook als bronpopulatie voor omliggende terreinen, op de zandgronden van Brabant en Gelderland bevinden zich de bolwerken van Nederland. Landelijk gaat het de nachtzwaluw voor de wind, de trend is erg positief met minimaal een verdubbeling in de laatste vijftien jaar.

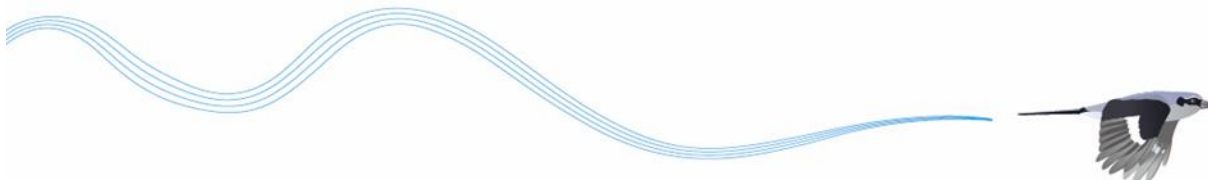
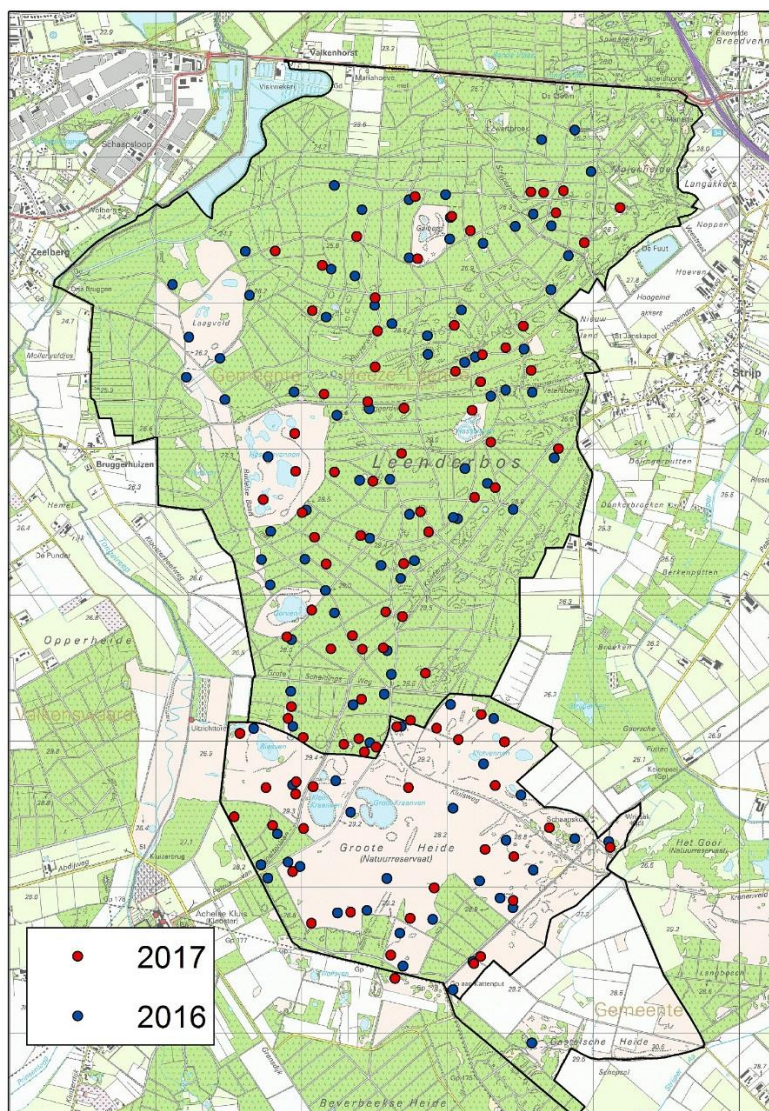

Foto Pieter Wouters

Huidige opzet

Al sinds vele jaren coördineert mark Sloendregt deze telling waarbij het gebied verdeeld is in plots die op één avond te tellen zijn. En traditiegetrouw gebruiken we de juni-bijeenkomst van Vogelwerkgroep De Kempen om gezamenlijk hier te gaan tellen. Dat is ook een prima gelegenheid voor nieuwe leden om zowel de soort als het gebied te leren kennen. Momenteel loopt de telling van 2017 nog maar een flink deel van de telling is al volbracht.

Huidige deelnemers

De volgende personen tellen momenteel een of meerdere plots: Harold Bierens, Fred de Blom, Jeanine van Elferen, Hetty en Herman Fokkens, Ton Geerts, Alfonso Gil, René van Gompel, Tom Heijnen, Gerben Helmes, Wim Jacobs, Rien Kelders, Jan Kolsters, Harrie van der Leij, Henk Munsters, Paul en Cor van Pelt, Martin Pennings, Cees van Rooij, Jac Seijkens, Albert Sprengers, Henk Sierdsema (SOVON), Hans Teeven, Truus Verheijen, Gerrit Vink, Edwin van der Werf en Roel Winters.

SOVON onderzoek

Alweer een tijd geleden, in 2008-2010 hebben veel leden onder auspiciën van SOVON Vogelonderzoek Nederland (Henk Sierdsema en André van Kleunen) de zogenaamde ecologische monitoring van de Nachtzwaluw in Noord-Brabant uitgevoerd met een veldstudie op de Strabrechtse Heide en in het Leenderbos.

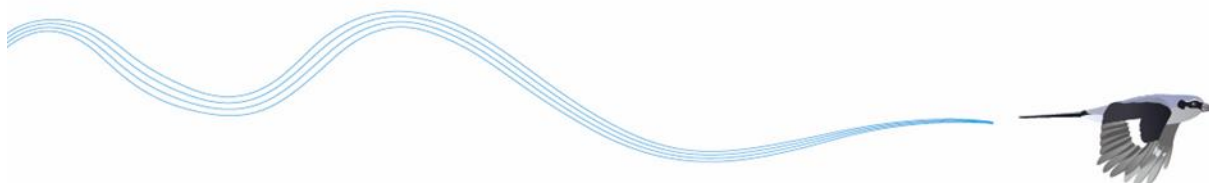
Over de resultaten van dit onderzoek heeft SOVON een rapport geschreven. Het staat nu op de SOVON- website. Je kunt het daar downloaden via deze link:

<https://www.sovon.nl/nl/publicaties/ecologische-monitoring-nachtzwaluw-noord-brabant-2008-2010>.

Bij dit onderzoek is ook gekeken naar het voedsel en foerageerlocaties. Op vele plaatsen in het gebied zijn nachtvlinders gevangen en ook is gekeken wat er aan de jongen gevoerd werd. Een van de opvallende uitkomsten was dat de nachtzwaluwen ook vaak in naburige landbouwgebieden foerageren.

Ook meedoen?

Mensen die door deze inleiding enthousiast zijn geworden en ook aan deze langlopende telling willen deelnemen, kunnen ze zich melden bij Mark. Als je het te spannend vindt om in je eentje door het Leenderbos te dwalen dan kun je natuurlijk altijd bij een bestaande groep aanhaken. Naast de boeiende nachtzwaluw kun je tijdens de avondschemerrondes ook nog wel eens een Houtsnip, Bosuil, Ransuil of Wild Zwijn aantreffen.

Voedselonderzoek Groene Specht

Coördinator Jan Kolsters

Aanleiding

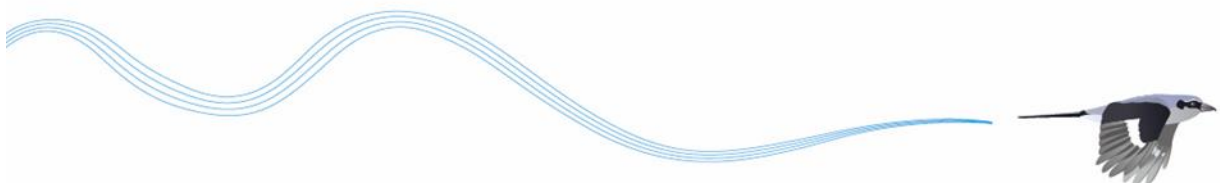
Wat brengt iemand er toe om groene spechtenstrontjes uit te pluizen? Tijdens onze inventarisaties in de Buikheide stootte we wel eens een Groene Specht op. Die was dan waarschijnlijk aan het foerageren op mieren. We gingen dan kijken of we de trechtertjes konden vinden die een Groene Specht ook meestal in het gras maakt om zijn snavel dieper in de grond te kunnen steken. Die vonden we dus bijna nooit. Ook hadden we een aardig zicht op het aantal nesten van de Rode Bosmier in het gebied. In de literatuur kom je maar al te vaak tegen dat de Rode Bosmier een heel belangrijke voedselbron is voor de Groene Specht. Maar ook die nesten bleven tijdens het vogelbroedseizoen allemaal onaangeroerd. Dan wordt je toch wel heel nieuwsgierig hoe het dan allemaal in elkaar zit. We vonden wel eens een strontje en daar zijn we toen eens goed naar gaan kijken. Zo is het dus begonnen. En nu, honderden strontjes en tienduizenden mierkoppen later, hebben we een aardig beeld gekregen hoe de Groene Specht te werk gaat. We hebben nu een beeld van het voedselspectrum in de wintermaanden en in de zomermaanden. En van het voedsel van groene spechten die in het bos leven en in het agrarisch gebied.

Nesten spoelen

Naast de gebruikelijke strontjesanalyse hebben we nog een manier van voedselonderzoek bedacht. Voor zover ik heb kunnen nagaan in de literatuur is dit nog niet eerder gedaan. We spoelen namelijk de nestholte van de Groene Specht. Als de jongen nog klein zijn komt de oudervogel in de nestholte en voert de jongen. Als de jongen dan poepen dan eet de oudervogel dat op. Maar als de jongen groter zijn dan hangen ze al half uit de nestholte om de ouders op te wachten. Vanaf dat moment poepen de jongen dus in de nestholte. Wat er dus in de nestholte ligt is een hele zuivere afspiegeling van wat de jongen te eten krijgen. We zullen jullie deelgenoot maken van zo'n nestspoeling en het vervolg.

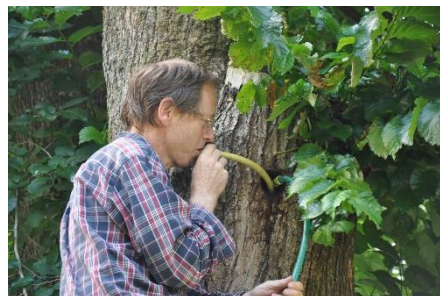
Doorsnede nestholte Groene Specht

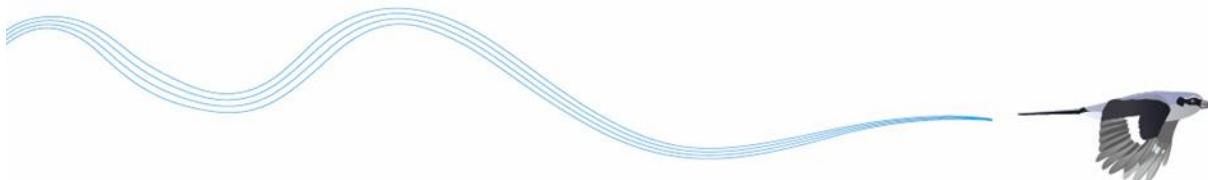
Nestspoel-procedure

Als de jongen van de Groene Specht zijn uitgevlogen dan komen ze niet meer in de nestholte. Dus als het zover is dan pakken we onze spullen bij elkaar en gaan naar de nestboom. We gieten dan de nestholte vol met water. Met een kort slangetje gaan we dan blazen zodat alles flink op wervelt. Dan hevelen we met een lange slang het water uit de nestholte en vangen het op in een emmer. Dit is een delicaat karwei en zo heb ik al eens een flinke slok van het onderzoeksmateriaal opgedronken. Echt lekker is het niet temeer omdat ik merkte dat er ook zo'n vier a vijf vliegenmaden mee naar binnen gingen.

We herhalen de procedure nog vier keer (behalve het opdrinken dan) om te zorgen dat zoveel mogelijk de hele inhoud van de nestholte hebben verzameld. We hebben zelfs een keer kunnen verifiëren dat dit voldoende is want een van de bomen met nestholte moest na het spoelen geveld worden. Daarvan hebben we een doorsnede van de nestholte gemaakt zoals op de vorige bladzijde te zien is en we konden ons er van vergewissen dat vijf keer spoelen nagenoeg de hele nestinhoud leeghaalt.

De opgevangen inhoud wordt vervolgens gefiltreerd door een zakdoek. Wat overblijft, is een natte slurry die vervolgens nog een tijdje moet drogen.

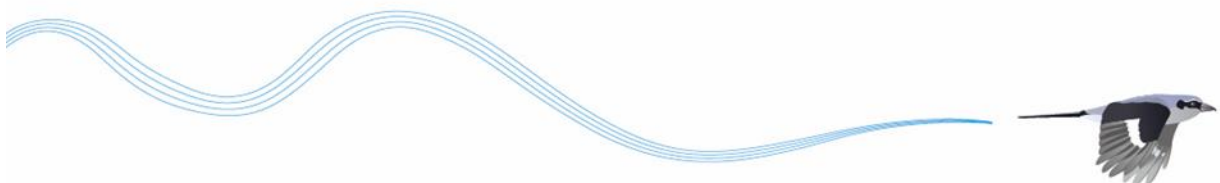
De natte slurry

Na het drogen begint het grote werk pas echt. Dan moeten alle prooiresten verzameld worden die zich in het materiaal bevinden. Zoals te zien in bovenstaande foto bevinden zich ook allerlei organismen in het filtraat die op uitwerpselen in de nestholte zijn afgekomen. Op de foto zijn onder andere veel vliegenpoppen te zien. Het is gemakkelijk om te onderscheiden welke insecten door het maagdarmsstelsel van de Groene Specht zijn geweest en welke niet. Ook de eierschalen worden in het filtraat teruggevonden.

Dan is het een kwestie van de juiste materialen verzamelen. In veel gevallen zijn het de mierenkoppen maar om sommige soorten op naam te kunnen brengen moet bijvoorbeeld ook het borststuk van de mier verzameld worden. Ook eventuele resten van andere prooien worden uiteraard verzameld. Het is echt een monnikenwerk om alles te verzamelen. Bij veel mieren komt polymorfisme (variatie in lichaamsgrootte) voor en de kopjes van de Gele Weidemier zijn soms bijzonder klein. Maar om het voedselspectrum te bepalen moeten echt alle koppen verzameld worden. In de praktijk betekent dat dat je maar een paar theelepeltjes op een avond kunt doen.

Een blik door de microscoop

Op de eerste foto op de volgende foto zie je een blik door de microscoop waarin een paar mierenkoppen zichtbaar zijn. We zien twee koppen van de Zwartbruine Wegmier (donkere) en een kop van de Gele Weidemier (gele)

Mierenkoppen tussen de houtspaanders

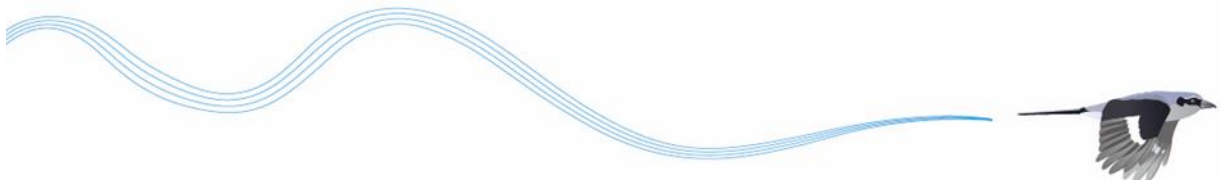
Naast de mierenkoppen en dergelijke worden ook zoveel mogelijk de poppenvelletjes verzameld. Het blijkt dat er veel poppen aan de jongen gevoerd worden. Logisch want die zijn voedzaam. Mensen die het leuk vinden mogen een keer bij mij door de microscoop mee komen kijken. Ik heb zelfs al een fraaie verzameling van gekleurde steentjes die aan de tong van de Groene Specht zijn blijven plakken. Mensen die dit monnikenwerk leuk vinden om te doen zijn natuurlijk ook welkom om mee te helpen.

Resultaten

De resultaten van de spoelacties zullen we op een later tijdstip publiceren want daarvoor moet nog heel wat werk verricht worden.

Nieuwe nesten

We willen dit werk nog een tijdje voortzetten want hoe meer nesten we analyseren hoe beter het beeld van het voedsel van de Groene Specht wordt. Daarom vragen we iedereen om het volgend jaar goed op te letten of je ergens een broedgeval van de Groene Specht vindt. Als je dat aan ons meldt dan zal na het uitvliegen het spoelteam weer uitrukken.

Vogelvaria (korte bijdragen)

Gekleurringde kokmeeuwen

Mark Sloendregt

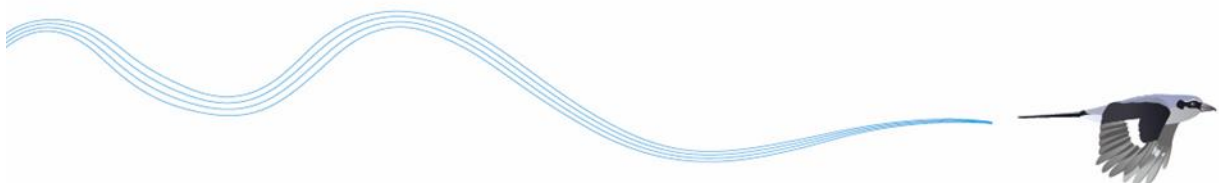
Na de tweede telronde M.U.S. - in mijn eigen postcodegebied - door gefietst naar Landschapspark Meerland waar ik de gekleurringde kokmeeuw E1Z9 tegen kwam. De vogel is afkomstig uit Stevensweert en geringd als nestjong door Jeroen Nagtegaal op 20 juni 2015. In de life history van Birdring-app werd ze in het najaar van 2015 teruggemeld aan de Loire rivier te Saumur in Frankrijk. Nu dus weer terug in Eindhoven.

Foto mark Sloendregt

In de winter van 2016/17 trof ik ook een gekleurringde kokmeeuw T7YL aan. Het was zondag 15 januari dat deze kokmeeuw met kleurring (code T7YL) als overwinteraar in Eindhoven door mij werd waargenomen. Ik dacht aan het ringproject van Frank Majoor maar de 'T' staat voor landcode Polen. Nadat ik de vogel had gemeld kreeg ik een overzicht met meldingen en ringgegevens.

Zo is de vogel als nestjong geringd in Truskaw (gemeente Izabelin) op 13 juni 2014. Toen 947 dagen later zat de vogel aan het water in 'Landschapspark Meerland' te Eindhoven. Daar zat ze vorig jaar op exacte dezelfde plek ook en werd toen op 17 februari 2016 gemeld door Peter van de Haar. Twee maanden later op 19 april was de kokmeeuw weer terug in Polen en opnieuw gemeld in Jastrzębie op 294 km van de ringplaats Truskaw. Het loont de moeite om te letten op kleurringen bij vogels en kokmeeuwen in het bijzonder.

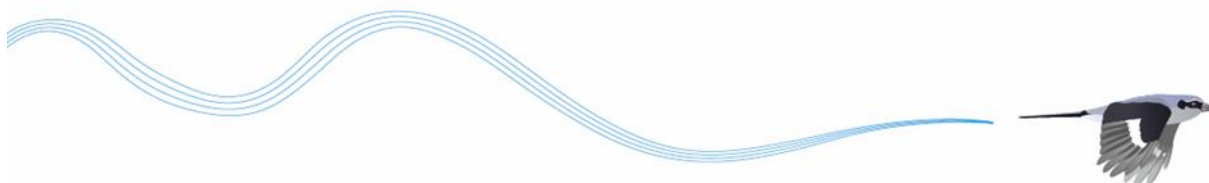
**Gekleurringde
Grote Canadese
Ganzen**

Mark Sloendregt

In landschapspark Meerland broeden ook Grote Canadese ganzen met een halsband. Het paar verschijnt op vele plassen in de omgeving van Eindhoven, vooral in de parken. De ganzen werden geringd door Berend Voslamber op de Karpendonkse plassen in Eindhoven. In het landschapspark Meerland broeden ook tientallen oeverzwaluwen in een kunstmatige nestwand. Ik zag er ook weer visdiefjes die mogelijk ergens op de daken van Flightforum broeden.

Foto mark Sloendregt

Vogelen rondom huis

Mark Sloendregt

Vogels kijken kan op vele manieren, van gedegen soortonderzoek tot twitchen. Maar het tellen van vogels over een lange periode behoort tot de kernactiviteiten van veel vogelwerkgroepen. Naast die tellingen wil ik zelf nogal eens graag een rondje maken vanuit huis, zomaar wat vogelen. Zo ging ik 21 mei weer eens op pad naar Habraken in Oerle, een kilometer van huis. Ik voer dan de 'leuke' soorten in in ObsMapp, In Habraken (75 ha.) is in 2008 een natuurcompensatiegebied voor uilen aangelegd. Deze ochtend trof ik er ook een Steenuil aan op een lantaarnpaal, die de omgeving aan het scannen was op prooien. Het natuurcompensatiegebied wordt gekenmerkt door enkele meidoornhagen, een retentiebekken en akkerranden. In die heggen broeden jaarlijks braamsluipers en ook spotvogels, die ik ook deze ochtend weer hoorde. Ik loop dan vaak even langs de heggen richting het 'Koepeltje' om de zangposten te tellen. In een boomtop zag ik een Grauwe Klauwier zitten, niet bepaald een alledaagse waarneming. Mijn aandacht werd even later getriggerd door een schel klagerig gekekker. Ik zocht in de bomen naar de bron van het geluid. Een man die mij zag kijken kwam naar mij toegelopen en vroeg om welke vogel het ging. Het beestje hing hier al enige weken rond, vertelde hij. Het was een Draaihals! Draaihalzen kwamen halverwege de twintigste eeuw als broedvogel nog regelmatig voor in Nederland, maar zijn zeer zeldzaam geworden. In ons land worden in het voorjaar nog wel doortrekkers gezien op weg naar Scandinavië. De vogels is sindsdien nog enkele weken lang waargenomen door veel vogelaars om daarna te verdwijnen. Echter op 28 juni hoorde Pieter Wouters in Wintelre weer een Draaihals tijdens inventarisatie van 'vogelakkers'. Misschien zwerft de vogel toch nog ergens rond in de omgeving?

